

bas, İbn Ömer, Ebû Saïd el-Hudrî gibi sahâbîlerden hadis rivayet etti. Kendisinden de Amr b. Mürre, Atâ b. Sâib, Habîb b. Ebû Sâbit, Yezîd b. Ebû Ziyâd gibi tâbiîler rivayette bulundular.

Ebû Berze, Hz. Ömer, Ali, Huzeyfe b. Yemân, Selmân ve İbn Mes'ûd gibi sahâbîlerden duyduğu bazı hadisleri bizzat Hz. Peygamber'den duymuş gibi rivayet etmesi sebebiyle bazı âlimlerce tenkit edildi. İbn Sa'd onun hocalarından bizzat duyduğu rivayetleri hasen, böyle olmayanları ise zayıf saymaktadır. Yahyâ b. Maîn, Ebû Hâtim er-Râzî, Ebû Zûr'a er-Râzî ve daha başkaları onu güvenilir bir âlim olarak kabul etmiş, rivayetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer almıştır. Kûfe'nin ileri gelen fakihlerinden hadis hâfızı Habîb b. Ebû Sâbit, bir defasında Ebû'l-Bahterî ve tanınmış hadis hâfızı, mukrî ve müfessir Saïd b. Cübeyr ile bir araya gelip sohbet ettiklerinden söz ederken içlerinde en âlim olanın ve fıkıh en iyi bileninin Ebû'l-Bahterî olduğunu söylemiştir.

Ebû'l-Bahterî, Halife Abdülmelik b. Mervân'ın Kûfe valisi Haccâc'a karşı isyan eden İbnü'l-Eş'as'ı destekleyen âlim, kurrâ ve zâhidlerin önde gelenlerinden biriydi. Kurrânın onu kendilerine kumandan yapmak istemeleri üzerine bu görevi Araplar'dan birine vermenin daha isabetli olacağını söyleyerek teklifi kabul etmedi. İbn Sîrîn'in belirttiğine göre yakın arkadaşları ona bir emîr gibi saygı gösterirlerdi. Haccâc'a karşı yapılan Deyrûlcemâcim Savaşı'nda 82 (701) yılında öldürüldü. Onun yine İbnü'l-Eş'as'la birlikte Bağdat yakınlarındaki Düceyl'de 83 (702) yılında öldürüldüğünü söyleyenler de vardır.

Ebû'l-Bahterî bir ağıt duyunca hemen ağlayacak kadar yufka yürekli ve son derece mütevazı bir kimseydi. "İçlerinde en âlim olduğum kimselerin arasına da bulunmaktansa benden daha âlim kimselerle beraber olmayı tercih ederim" derdi.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 292-293; Halife b. Hayyât, *et-Tabakât* (Zekkâr), I, 350; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, III, 506-507; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, IV, 54-55; Ebû Nuaym, *Hilye*, IV, 379-386; Zehebî, *A'lamü'n-nübelâ*, IV, 279-280; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm: sene 81-100*, s. 231; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, IV, 72-73; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, I, 92; Ziriklî, *el-A'lam* (Fethullah), III, 99.

EBÜ'L-BAHTERİ, Vehb b. Vehb

(أبو البختري وهب بن وهب)

Ebû'l-Bahterî Vehb b. Vehb
b. Kesîr el-Kâdî el-Kureşî
(ö. 200/815-16)

Hadis uydurmakla tanınan
kādılıkudât.

Medine'de doğup yetişti. "Böbürlenecek yürüyen kimse" anlamına gelen Ebû'l-Bahterî lakabını niçin aldığı bilinmemektedir. Baba tarafından soyu Hz. Peygamber ile Kusay'da birleşir. Annesi Abde bint Ali, Akil b. Ebû Tâlib'in torunu olup sonraları Ca'fer es-Sâdık'la evlenmiştir. Tahsil hayatı hakkında fazla bilgi bulunmamakla birlikte üvey babasından faydalandığı söylenmektedir. Ayrıca Medine'de Hişâm b. Urve, Ubeydullah b. Ömer b. Hafs ve İbn Cüreyc gibi âlimlerden hadis ve fıkıh öğrendi. Hârûnürreşîd devrinde (786-809) Bağdat'a giderek oraya yerleşti. Halife onu Bağdat'ın doğusundaki Askerûlmehdî'ye kadı tayin etti. Hâtîb el-Bağdâdî'nin söylediğine göre Ebû Yûsuf'un vefatı üzerine (182/798) bir müddet kādılıkudâtlık yaptı. Medine kadısı Bekkâr b. Abdullah b. Mus'ab'ın (ö. 195/810-11) ölümünden sonra da Medine kadılığına getirildi. Şehrin güvenliğini sağlama ve namaz kıldırma görevleri de kendisine verildi. Bu vazifeden azledildikten sonra tekrar Bağdat'a döndü ve yetmiş yaşını geçmiş olduğu halde 200 (815-16) yılında ölünceye kadar orada yaşadı. Kendisinden Rebî' b. Sa'leb, Müseyyeb b. Vâzih, Recâ b. Sehl ve başkaları rivayette bulundular.

Ebû'l-Bahterî tarih ve *ensâb** sahalarında tanınmış bir âlimdi. İtibarlı bir kadı ve hem baba hem anne tarafından Resûl-i Ekrem'in soyundan gelen bir kimse olmasına rağmen hadis uydurmuştur. Muhammed el-Mehdî (775-785) ve Hârûnürreşîd devirlerinde onların hoşuna gidecek konuları hayalî senedlerle Hz. Peygamber'e mal etmeye çalıştığı rivayet edilmektedir. Kadılığı sırasında bir gün Hârûnürreşîd'in yanına gittiğinde onun güvercin uçurmakla meşgul olduğunu görmüş, Hz. Âişe'ye varan bir senedle Resûlullah'ın da güvercin uçurduğunu rivayet etmişti. Kendisini ileri yaşlarda gördüğünü belirten Yahyâ b. Maîn, onun evine kapanıp sabaha kadar hadis uyduran "kötü bir yalancı" olduğunu söylemiş, Ahmed b. Hanbel râvile-

ri ağır ifadelerle tenkit etmekten titizlikle kaçındığı halde Ebû'l-Bahterî hakkında "yalancı" (kezzâb) ve "insanların en yalancısı" ifadelerini kullanmıştır. Osman b. Ebû Şeybe, onun kıyamet günü kabrinden bir deccâl olarak kalkacağını söyledirdi. Buhârî, bir râvinin hiçbir rivayetinin kesinlikle alınmaması gerektiğini belirtmek için nâdiren kullandığı "seketû an" (hakkında söyleyecek söz bulamadılar) ifadesini onun hakkında da kullanmış, Ebû Zûr'a er-Râzî talebesi İbn Ebû Hâtim'e, "Ebû'l-Bahterî'nin hiçbir rivayetini aklında tutma" diye tenbih etmiştir. Fellâs, Ebû İshak el-Cüzcânî ve Ebû Dâvûd onun yalan söylediğini, Nesâî kötü bir yalancı ve metrûk bir râvî olduğunu ifade etmiş, Ukaylî hiçbir doğru rivayetine rastlamadığını, onun vasıtasıyla gelen bütün haberlerin asılsız olduğunu söylemiştir. İbn Adî, Ebû'l-Bahterî'nin bir hayli rivayetini zikrettikten sonra, "Bütün bunlar asılsızdır, Ebû'l-Bahterî de hadis uyduran yalancılardan biridir" demiştir. Şifî âlimleri de onu yalancı kabul etmektedirler (el-Hûf, XIX, 211-214).

Cömert bir insan olan Ebû'l-Bahterî ihtiyaç sahiplerine yardım etmekten hoşlanırdı. Kendisinden yardım istendiği zaman "lâ ilâhe illallah" diyerek sevincini belirtirdi. Onun övülmekten hoşlandığını bilen şairler kendisi hakkında methiyeler yazmışlardır.

İbnü'n-Nedîm Ebû'l-Bahterî'nin şu eserlerini zikretmektedir: *Kitâbü Şifati'n-Nebî*, *Kitâbü Fezâ'ili'l-enşâr*, *Kitâbü'l-Fezâ'ili'l-kebir*, *Kitâbü Nesebi vüldi İsmâ'îl*, *Kitâbü Tasm ve Cedîs*, *Kitâbü'r-Râyât*.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 332; Yahyâ b. Maîn, *et-Târîh*, II, 637; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, VIII, 170; a.mlf., *et-Târîhu's-şagîr*, II, 320; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ukkâşe), s. 516; Ukaylî, *ed-Du'afa*, IV, 324-325; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, IX, 25-26; İbn Adî, *el-Kâmil*, VII, 2526-2529; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Şüveymî), s. 452-453; Hâtîb, *Târîhu Bağdâd*, XIII, 481-487; XIV, 243; İbnü'l-Cevzi, *ed-Du'afa*, III, 189; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdeba*, XIX, 260; İbn Hallikân, *Vefeyât*, VI, 37-42; Zehebî, *A'lamü'n-nübelâ*, IX, 374-375; a.mlf., *Mizânü'l-idâl*, IV, 353-354; Yâfîî, *Mir'âtü'l-cenân*, Haydarâbâd 1334-39, I, 465-466; Ebû'l-Kâsim el-Müsevî el-Hûf, *Mu'cemü ricâlil'hadîs*, Beyrut 1409/1989, XIX, 211-214; Sezgin, *GAŞ*, I, 267; Şâkir Mustafa, *et-Târîhu'l-'Arabî ve'l-mu'erihi*, Beyrut 1983, I, 181-182; William G. Millward, "al-Ya'qûbî's sources and the question shî'a partiality", *Abr-nahrain*, XII, Leiden 1971-72, s. 50-51.

